

دایرة المعارف سبزوار

معرفی و نقد از:

مهندس حجت حیدری

□ دایرة المعارف بزرگ سبزوار، محمود بیهقی، جلد سوم، مشهد، انتشارات سنبله، ۱۳۸۸، ۳۵۰ ص.

محمود بیهقی (متولد ۱۳۰۸ در سبزوار) دبیر بازنشسته‌ی آموزش و پرورش مقیم مشهد، یک تنه کار تدوین دایرة المعارف پنج جلدی سبزوار را بر عهده گرفته و تاکنون سه مجلد آن را به پایان برده است. مطالب عمده‌ی این مجلد شامل نقشه و جمعیت سبزوار و فرهنگ مردم (زایش، زناشویی، رهایی و درگذشت)، آموزش و پرورش (از مکتب‌خانه‌ها و مدارس علمیه‌ی قدیم تا دانشگاه‌های تربیت معلم و علوم پزشکی و آزاد و پیام نور امروز)، تشکیلات مختلف مدنی (صحبیه، مالیه، عدلیه، اقتصاد، مذهب، تعزیه، زورخانه و ده‌ها مطلب دیگر) است. از جمله نکته‌های جالب این مجلد این دایرة المعارف به مطالب زیر می‌توان اشاره کرد:

الف. در صفحه‌ی ۷۳ این کتاب، عکسی دسته‌جمعی از هفتاد سال پیش دیده می‌شود که در ردیف نشسته، چهار نفر از مدرسین علوم دینی به ترتیب از راست: سید علینقی امین، حاج شیخ علیرضا مدرس، حاج میرزا محمدتقی فقاہتی و حاج سید ابوالفضل فقاہتی را و پشت سر چندین تن دیگر از فضلا و وعاظ و طلاب (از جمله مرحومان حاج شیخ صادق صدیقی، حاج شیخ محمد میان‌آبادی، حاج سید جعفر مشکانی، حاج شیخ موسی مؤید و سید داشخانه‌ای) را نشان می‌دهد.

ب. در صفحه‌ی ۷۶ این دایرة المعارف آمده است: «جناب آقای میرزا محمد علی محمدی... صفحات ۶۴ تا ۷۳ کتاب تاریخ سبزوار را که اثر مرحوم آیت‌الله حاج سید علینقی امین است که کامل آن را خویشتن دارم... به من داده.»

ج. در صفحه‌ی ۷۵ سند جالب ضمیمه که تصدیق طلبگی صادره به امضای «رئیس معارف و اوقاف ایالتی خراسان» و مورخ ۱۳۱۴ شمسی است، گراور شده است که می‌نویسد: «وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه - اداره‌ی ایالتی معارف و اوقاف خراسان - تصدیق طلبگی - نظر به ماده‌ی دوم قانون مصوبه‌ی دهم دی ماه ۱۳۰۷، نظر به نظام‌نامه‌ی مصوبه‌ی هیات ممتحنه‌ی حوزه‌ی

سبزوار، چون آقای میرزا علینقی امین، دارنده‌ی ورقه‌ی هویت نمره‌ی ۸۲۷۴ صادره از سبزوار، فرزند میرزا سید حسن در اردیبهشت ۱۳۱۴ از عهده‌ی امتحانات سال چهارم از دوره‌ی متوسطه طبق نظام‌نامه‌ی امتحانات برآمده، لذا به مشارالیه اجازه‌ی ادامه‌ی تحصیل در علوم دینی داده می‌شود.»

د. در صفحه‌ی ۲۸۳ این مجلد نیز مطلبی در دو صفحه‌ی کامل با عنوان «انجمن اسلامی دانش‌آموزان دیار سربداران» که به همت پروفسور سید حسن امین تشکیل شده بود و به شرح صفحه‌ی ۴۹ مجله‌ی سربداران زمستان ۱۳۸۸ (ویژه‌نامه‌ی پروفسور سید حسن امین) با انجمن اسلامی «دانش‌آموزان تهران» در پیوند و ارتباط بود، چنین سخن گفته است: «اولین انجمن اسلامی دیار سربداران به نام «انجمن اسلامی دانش‌آموزان دیار سربداران» بنیانگذاری شد که خوشبختانه مورد حمایت فکری و معنوی و مالی عده‌ی از اهالی خیرخواه قرار گرفت و همه هفته بعد از ظهر روزهای جمعه با حضور تعدادی از دانش‌آموزان تشکیل می‌شد... با کنترل شدید امنیتی مأموران شهربانی به ریاست سرهنگ وثوق... محمد یکی از بهترین دبیران مشهد شده، سید سعید [جلالی مزینانی] نیز در کسوت روحانیت در نهادهای انقلابی به هدایت پرداخت و سیدحسن امین هم از برکات قرآن و در دروس مطلوب، به دانشگاه گلاسگو و لندن کشانده شد. دکتری و پروفسوری گرفت و به تدریس تا برگشت به تهران و اداره‌ی مجله‌ی پربار حافظ.»

■ (دایرة المعارف بزرگ سبزوار، ج ۳، صص ۲۸۳-۲۸۴)

«به نام پروردگار دانا و توانا»
ب حضور نه‌زبور دست خرم و دانا جناب آقای مهندس
حجت حیدری تقدیم می‌گردد، امید به انبیا غایت دلداد.
با عرض ادب و تشکر - محمود بیهقی
۱۶/۱/۸۹

نمونه‌ی خط محمود بیهقی (مؤلف دایرة المعارف سبزوار)